



**موسسه آموزش عالی خزر**

**( غیر انتفاعی – غیر دولتی )**

**عنوان دانشکده و گروه آموزشی**

**مدیریت**

**پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)**

**عنوان:**

**مدیریت کسب و کار الکترونیکی از نظر فقه امامیه**

**استاد راهنما:**

**دکتر غلامرضا عراقی**

**نگارنده:**

**سعید عمویی**

**تابستان ۱۳۹۸**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم ہے:

بہ پدرم کہ عالمزہ من آموخت تا چگونہ در عرصہ زندگی، استادگی را تجربہ نمایم.

مشکر و قدردانی:

از اساتد و جناب آقای دکتر عراقی که زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند.

## بسمه تعالی

در تاریخ :

از پایان نامه خود دفاع نموده و با

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای/خانم

و با درجه

نمره بحروف

مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما :



موسسه آموزش عالی خزر

( غیر انتفاعی - غیر دولتی )

تعهده نامه اصالت پایان نامه

اینجانب ..... دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد رشته ..... که در تاریخ ..... از پایان‌نامه خود تحت‌عنوان:

«.....» با کسب نمره ..... و درجه ..... دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان‌نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده‌ام.

۲- این پایان‌نامه/رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرکی تحصیلی (هم‌سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان‌نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام‌خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

## چکیده

این تحقیق با هدف بررسی مبانی فقهی مدیریت کسب و کار الکترونیکی انجام گرفته است. در انجام این تحقیق از روش بررسی منابع کتابخانه ای و اینترنتی، همچنین استفاده از نظرات خبرگان و صاحب نظران بهره گرفته شده و ابزار گردآوری اطلاعات، مصاحبه هدایت شده با صاحب نظران و خبرگان و مطالعه کتابخانه ای می باشد نتایج تحقیق نشان می دهد اسلام در معاملات عرف و عادت موجود را امضا و تایید می کند و به اصطلاح احکامش در معاملات در این باب بیشتر امضایی است نه تاسیسی در کسب و کار الکترونیکی همانند کسب و کار غیر الکترونیکی وجود قصد و رضا، اهلیت و جهت مشروع برای صحت معامله ضرورت دارد موضوع کسب و کار الکترونیکی علی القاعده می تواند هر یک از اموال، حقوق و تعهدات می باشد و این کسب و کار الکترونیکی در صورت عدم مخالفت با قانون، نظم عمومی و اخلاق حسنه نافذ است با توجه به رضایی بودن و آزادی طرفین در گزینش شیوه اعلام اراده می توان اعتبار ایجاب الکترونیکی را توجیه نمود و از طرف دیگر اصل اعتبار و نفوذ داده پیام از مواد پراکنده قانون تجارت الکترونیکی در زمینه شناسایی اعتبار نوشته الکترونیکی، امضای الکترونیکی و دلیل الکترونیکی قابل استنباط است

**واژگان کلیدی:** تجارت الکترونیکی، فقه امامیه، امضاء الکترونیکی، مدیریت

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	چکیده
۱۲	فصل اول: کلیات پژوهش
۱۳	۱- بیان مسئله
۱۷	۲- هدف های تحقیق
۱۷	۳- اهمیت تحقیق و انگیزش انتخاب آن
۱۹	۵- فرضیه اصلی تحقیق
۱۹	۶- نوآوری پژوهش
۲۰	۷- محدودیت ها و مشکلات تحقیق
۲۰	۸- ساختار تحقیق:
۲۱	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق
۲۲	مقدمه



بخش اول: تجارت الکترونیکی	۲۳
۱- مفاهیم و تعاریف:	۲۳
۲- پول الکترونیکی	۲۷
۳- کسب و کار الکترونیک	۲۷
الف) انواع کسب و کار الکترونیک	۲۸
۴- تجارت الکترونیک	۲۸
۵- مدیریت کسب و کار الکترونیکی	۲۹
الف) ابعاد تجارت الکترونیکی	۲۹
۶- مزایای تجارت الکترونیک	۲۹
الف) راحتی	۲۹
ب) صرفه جویی در زمان	۲۹
ج) وجود طیف وسیعی از گزینه‌های مختلف	۲۹
د) راحتی در مقایسه	۳۰
۷- مزایای تجارت الکترونیک برای کسب و کارها	۳۰
الف) افزایش پایگاه مشتریان	۳۰
ب) افزایش فروش	۳۰
ج) دسترسی ۲۴ ساعته در ۳۶۵ روز سال	۳۰
د) گسترش حوزه‌ی تجارت	۳۰
۸- معایب تجارت الکترونیک	۳۱
الف) حریم خصوصی و امنیت	۳۱

ب) کیفیت	۳۱
ج) هزینه‌های پنهان	۳۱
د) تاخیر در دریافت کالا	۳۱
۹- پیشینه تاریخی	۳۲
فصل سوم: معرفی ابزارها و روش‌های پژوهش	۳۷
روش‌های پژوهش	۳۵
۳۲ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق	۳۸
مقدمه	۳۹
۱- اهمیت تجارت	۴۰
۲- تجارت اسلامی	۴۱
۴- حکومت اسلامی و اقتصاد	۴۲
۵- رابطه نظام اقتصادی و نظام اعتقادی اسلام	۴۳
فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات تحقیق	۴۴
مقدمه	۴۵
۱- عقد عام	۴۶
۲- عقد خاص	۴۶
۳- احناف	۴۷
۴- مالکیه	۴۷
۵- ارکان عقد نزد فقها	۴۸
۶- عقد الکترونیکی	۴۹

- ۷-نقاط اختلاف تجارت الکترونیکی با تجارت عرفی ..... ۵۱
- ۸-ویژگی های ایجاب در تجارت الکترونیکی ..... ۵۳
- ۹-دیدگاه فقها در مورد وجوب اتصال قبول به ایجاب و تأثیر آن در تجارت الکترونیکی ..... ۵۳
- الف) ترجیح دیدگاه ..... ۵۴
- ب) وجوب اتصال قبول به ایجاب در قانون ..... ۵۴
- ج) کیفیت و چگونگی کسب و کار الکترونیکی در فقه ..... ۵۴
- د) محل عقد (معقود علیه) در تجارت الکترونیکی ..... ۵۵
- ۱۲-قدرت تحویل معقود علیه از دیدگاه فقها ..... ۵۶
- ۱۳-توانایی تحویل معقود علیه در تجارت الکترونیکی از نظر قانون ..... ۵۶
- ۱۴-مجلس عقد در تجارت الکترونیکی ..... ۵۸
- ۱۵-عوامل مؤثر در انتخاب مدل کسب و کار الکترونیک ..... ۶۰
- نتیجه گیری ..... ۶۰
- پیشنهادات ..... ۶۲
- منابع و ماخذ ..... ۶۴
- الف فارسی ..... ۶۴
- ب) عربی ..... ۶۵
- Abstract:** ..... ۶۷

# فصل اول:

## کلیات پژوهش

## ۱- بیان مسئله

شریعت اسلام رضایت را اساس انعقاد عقود بدون تعیین لفظی معین یا شکلی مشخص قرار داده است و از طرفی در شریعت اسلام عقد معامله با هر چیزی که بر آن دلالت کند از جمله گفتار، عمل، کتابت یا اشاره منعقد می‌گردد. عقد و قرارداد از طریق اینترنت در اصل عقد بین دو شخص است که از لحاظ زمان حاضر و از لحاظ مکان غایب هستند. تجارت الکترونیکی، توافق بین دو شخص است که از طریق شبکه‌های بین‌المللی (اینترنت) در مقابل ایجاب فروشنده، از طرف خریدار از راه دور قبول صادر می‌شود و این نیز از طریق وسایل سمعی و بصری صورت می‌گیرد. که در آن فروشنده خود را ملزم مینماید که جنس یا مالی را در مقابل دریافت پول نقد از طریق اینترنت در ملکیت مشتری در آورد. عقدی که به وسیله کتابت و نام‌نگاری صورت می‌گیرد، عقد بین دو شخص غایب می‌باشد که عقد الکترونیکی نیز به این نوع ملحق شده است. اجرای عقد از طریق اینترنت و با گفت و گوی صوتی تصویری به عقد بین دو شخص حاضر شباهت دارد لذا بر آن قیاس می‌شود و از نظر زمان به عنوان عقد بین دو شخص حاضر معتبر شمرده شده است. از طرفی دیگر ایجاب و قبول باید به شیوه ای باشد: که قبول بعد از ایجاب و

بدون فاصله بیاید، و مطابق ایجاب باشد، ایجاب هم تا زمان صدور قبول باقی مانده باشد، و هر یک از طرفین عقد گفته دیگری را بشنود و فوریت در قبول شرط نمیباشد

در حالیکه ، تجارت الکترونیک در سرتاسر دنیا در حال افزایش است ، بسیاری از مسلمانان در این فکرند که آیا این شکل از تجارت از نقطه نظر سیره ( قانون اسلامی ) قابل قبول می باشد یا نه ؟ این تحقیق به مطالعه دیدگاههای اسلامی در تجارت الکترونیک ، مخصوصا در دادو ستد ها و نیز حقوق تولید کننده ها و مصرف کننده ها ، می پردازد . موضوعاتی درباره قانونی بودن تجارت الکترونیک در اسلام بررسی می شود که مسلمانان در سرتاسر جهان با آن مواجه هستند ، بنابراین آنها می توانند از این تکنولوژی جدید بهره ببرند . اگر قانونی بودن و قابل پذیرش بودن این تکنولوژی در اسلام ثابت شود ، درباره دادو ستد ها و معاملات درباره پرداخت از طریق کارت اعتباری برای روشن کردن شک و شبهه مسلمانان درباره نقطه نظر اسلامی تجارت الکترونیک ، می توان مطالعه کرد . • بهر حال در این مطالعه درباره تجارت الکترونیک و معاملات ، معاملات در اسلام و نقطه نظر اسلام درباره تجارت الکترونیک ( موجه بودن آن) اخلاقیات در آن ، قانونی بودن قراردادها در تجارت الکترونیک ، انواع قراردادها در اسلام ، ویژگی های تولید کننده ها و حقوق تولید کننده ها و مصرف کننده ها بحث شده است . در پایان تمام موارد بالا بر اساس مثالهایی از کتاب قران و تعالیم پیامبر مکرم اسلام نتیجه گیری می شود. در دهه های اخیر با رواج اینترنت، کسب و کارهای الکترونیکی به عنوان ابزاری برای سازمان دهی مدل کسب و کار شناخته می شود . شرکت های بسیاری برای تغییر مدل های کسب و کار سنتی خود به مدل کسب و کار الکترونیکی برای کسب توان رقابتی بیشتر در دنیای پر تغییر و پر از پیچیدگی فعلی تلاش میکنند(دهکردی و همکاران،۱۳۹۳). گسترش فناوری اطلاعات در جهان و ورود سریع آن به زندگی روزمره،

مسائل و ضرورت های جدیدی را به وجود آورده است و کسب و کار الکترونیکی جایگزین روش های سنتی شده است؛ اما در این میان، دنیای کسب و کار الکترونیک برای بسیاری از مدیران بسیار گیج کننده است و بسیاری با پارادوکسی مواجه هستند که تردید برای باقی ماندن در این گونه کسب و کار را ایجاد می نماید. مدیران سازمانها با طیف وسیعی از مدل های کسب و کار مواجه هستند، با عوامل بسیاری که انتخاب نهایی را دشوار می کند (اریک ۲۰۰۵). نکته بسیار حائز اهمیت آن است که انتخابهای نادرست در آغاز، نتایج تحقیقات صورت گرفته (دبرسنی و همکاران، ۵۱۱۵). نشان دهنده آن است که انتخاب اشتباه مدل های کسب و کار الکترونیکی بدون توجه به عوامل محیطی و سازمانی مهم ترین مانع گسترش تجارت الکترونیک بوده است؛ بنابراین انتخاب مدل کسب و کار الکترونیک به عنوان یک انتخاب استراتژیک تحت تأثیر عوامل درون سازمانی و برون سازمانی مختلفی قرار دارد. تحقیقات گذشته هر کدام جنبه ای از عوامل مختلفی که در انتخاب مدل های کسب و کار الکترونیک مؤثر هستند پیشرفت تکنولوژی از جمله توسعه ی روز افزون تکنولوژی موبایل و اینترنت باعث ایجاد تغییرات در همه ی زمینه ها از جمله تجارت الکترونیک و فضای کسب و کار الکترونیکی شده است.

امروزه در دنیای تجاری در مفاهیم کسب و کار الکترونیکی یک کشش نسبتاً مناسب ایجاد شده است و وفور شکست های متعدد در تجارت الکترونیک بیانگر این موضوع است که روشهای مورد استفاده یا مورد قبول واقع نشده یا تاثیر ضعیفی داشته اند از طرف دیگر گستردگی مفاهیم فناوری اطلاعات و پیدا شدن مقوله ای مانند شهر الکترونیک و یا شهروند الکترونیکی دریچه نگاه به کسب و کار الکترونیکی را کامل تر و پیچیده تر کرده است زیرا کسب و کار در فضای جدیدبایستی به مجموعه ای از خواسته ها و تراکنش ها پاسخ دهد از این رو در تحقیق حاضر سعی می شود که تاثیر احکام فقه امامیه در مدیریت کسب و کار الکترونیکی شناسایی شده و رتبه بندی شوند. (پاول چی پندال، ۲۰۰۴) گسترش کسب و کارهای الکترونیکی در سایه اقتصاد دیجیتال، انتخاب مدل کسب و کار الکترونیک را به یک ضرورت استراتژیک تبدیل کرده است؛ بنابراین آگاهی از مجموعه عوامل مؤثری که این انتخاب را تحت تأثیر قرار میدهند برای مدیران و محققان از اهمیت بالایی برخوردار است. (Rousseau, ۱۹۹۰). در دهه های

اخیر با رواج اینترنت، کسبوکارهای الکترونیکی به عنوان ابزاری برای سازمان دهی مدل کسب و کار شناخته میشود. شرکت های بسیاری برای تغییر مدل های کسب و کار سنتی خود به مدل کسب و کار الکترونیکی برای کسب توان رقابتی بیشتر در دنیای پر تغییر و پر از پیچیدگی فعلی تلاش می کنند (دهکردی و همکاران، ۱۳۹۳)

در دو دهه اخیر فناوری اطلاعات چگونگی دریافت و فرستادن اطلاعات را تغییر داده است. شواهدی از این دست، علاقه برخی از مسلمانان در پذیرفتن این فناوری و بوجود آمدن روز افزون سایت های اسلامی اینترنتی بود که بعضی از آنها به آموزش و اشاعه فرهنگ اسلامی اختصاص دارند و و بقیه ماهیتی سرگرم کننده و تجاری دارند. قبل از اینکه مطلب را بازتر کنیم این سؤال مطرح می شود که چه رابطه ای بین اسلام و فن آوری اطلاعات وجود دارد؟ قرآن یک کتاب راهنماست که در برگزیده اصول کلی است که برای همه اعصار و زمانها و مکانها کاربرد دارد. قرآن در بردارنده، اصول و راهنماییهایی است که تمام حوضه های زندگی را در بر می گیرد و در برگزیده فناوری اطلاعات نیز هستند. بطور ضمنی رابطه مستقیمی بین فناوری اطلاعات و اکتساب دانش وجود دارد. اهمیت جستجو در دو نوع آن - هم دانش روحانی و هم دانش دنیوی- در اسلام از همان ابتدای نزول وحی تأکید شده است. همانطور که در قرآن عنوان شده است: ” به نام خدا و آفریننده ات بخوان، که انسان را با خاک و خون سرشت ” از همین رو فناوری اطلاعات از جمله دانش هایی است که باید توسط مسلمانان کشف گردد و از تواناییهای بالقوه آن برای اهداف خوب استفاده شود. توسعه فناوری اطلاعات، انقلابی لازم را در زندگی افراد خلق کرده است که خود، تحولی در جامعه متکی به اینترنت را باعث شده است. یکی از عرصه های اصلی که به طور چشمگیری تحت تأثیر این مسئله قرار گرفته است، شیوه ای است که افراد به انجام داد و ستد و تعامل و تجارت، در این روش جدید و محیطی رقابتی می پردازد



گسترش فناوری اطلاعات در جهان و ورود سریع آن به زندگی روزمره، مسائل و ضرورت های جدیدی را به وجود آورده است و کسب و کار الکترونیکی جایگزین روش های سنتی شده است؛ اما در این میان، دنیای کسب و کار الکترونیک برای بسیاری از تازه واردان بسیار گیج کننده است و بسیاری با پارادوکسی مواجه هستند که تردید برای باقی ماندن در این گونه کسب و کار را ایجاد مینماید. سازمانها با طیف وسیعی از مدل های کسب و کار مواجه هستند، با عوامل بسیاری که انتخاب نهایی را دشوار میکند یکی از واقعیت های اجتناب ناپذیر در جهان معاصر، ظهور ابزارهای ارتباطی الکترونیکی و در پی آن، توسعه دادوستد الکترونیکی و اینترنتی است. تجارت الکترونیکی را می توان انجام هرگونه معامل ه کالا یا خدمات به صورت آنلاین و از طریق اینترنت، ایمیل، نمابر، تلفن و ... دانست که به واردات یا صادرات کالا یا خدمات منتهی می شود. با توجه به گسترش قراردادها و تجارت بازرگانی از طریق اینترنت، تحقیق و مطالعه برای شناسایی جوانب شرعی و قانونی این عقود لازم و ضروری است. و نیز توضیح کیفیت و چگونگی انعقاد، این گونه عقود نسبتا نوپا و جدید نیاز به بحث و تحقیق عمیقی دارد، در این تحقیق تلاش بر این است که پاسخ فقهی به سؤالات تحقیق داده شود پژوهش حاضر درصد است تا بایره گیری از علوم مدیریت به بررسی احکام فقهی مدیریت کسب و کار الکترونیکی بپردازد.

## ۲- هدف های تحقیق

الف- بررسی نقش و عملکرد فقه امامیه در تجارت الکترونیکی

ب-- بررسی و مطالعه تطبیقی الگوهای توسعه مدل های کسب و کار الکترونیک در کشورهای حال توسعه

## ۳- اهمیت تحقیق و انگیزش انتخاب آن

فضای مجازی و کسب و کارهای الکترونیکی، بستری بسیار مناسب برای میلیون ها شغل است. از سویی شبکه جهانی اینترنت، ابزاری مفید برای بازاریابی خدمات مختلف است در این راستا قوانین فقهی به روز و کاربردی و نیز اصلاح قوانین موجود موجود، بیش از هر زمان دیگری مهم جلوه می

کند. احکام فقهی که افزون بر جنبه بازدارندگی از وقوع جرائم رایانه‌ای، فرصت فعالیت و رشد را برای کسب و کارهای الکترونیکی قانونمند فراهم می‌کند

گریزناپذیر بودن کسب و کار الکترونیکی و مزیت‌های آن و نیازهای کشور در خصوص ایجاد زیرساخت‌های مناسب برای توسعه و گسترش تجارت الکترونیکی، و هم‌چنین موانع و چالش‌های کسب و کار الکترونیکی در جمهوری اسلامی ایران و رویکرد دولت در این خصوص از جمله موارد مطرح شده در این تحقیق است و نویسنده ضمن تاکید بر فقهی شدن سیستم‌های عمل‌کننده در جامعه اطلاعاتی، اصرار بر این موضوع دارد که برای حفظ قوام و استقلال کشور باید هرچه سریع‌تر در این خصوص صاحب‌نظران و اندیشمندان فقهی دست به کار شده تا بتوان سیستم‌های عمل‌کننده را بومی نمود. (کاتوزیان، ناصر، ۱۳۸۶)

در حالیکه، تجارت الکترونیک در سرتاسر دنیا در حال افزایش است، بسیاری از مسلمانان در این فکرند که آیا این شکل از تجارت از نقطه نظر سیره (قانون اسلامی) قابل قبول می‌باشد یا نه؟ این تحقیق به مطالعه دیدگاه‌های اسلامی در کسب و کار الکترونیک، مخصوصاً در دادو ستد ها و نیز حقوق تولیدکننده‌ها و مصرف‌کننده‌ها، می‌پردازد. موضوعاتی درباره قانونی بودن تجارت الکترونیک در اسلام بررسی می‌شود که مسلمانان در سرتاسر جهان با آن مواجه هستند، بنابراین آنها می‌توانند از این تکنولوژی جدید بهره‌برند. اگر قانونی بودن و قابل پذیرش بودن این تکنولوژی در اسلام ثابت شود، درباره دادو ستد ها و معاملات درباره پرداخت از طریق کارت اعتباری برای روشن کردن شک و شبهه مسلمانان درباره نقطه نظر اسلامی کسب و کار الکترونیک، می‌توان مطالعه کرد (رضوانی، ۱۳۸۸: ۵۴)، بهر حال در این مطالعه درباره مدیریت کسب و کار الکترونیک و معاملات، معاملات در اسلام و نقطه نظر اسلام درباره کسب و کار الکترونیک (موجه بودن آن)، اخلاقیات در آن، قانونی بودن قراردادها در

کسب و کار الکترونیک ، انواع قراردادهای در اسلام ، ویژگی های تولید کننده ها و حقوق تولید کننده ها و مصرف کننده ها بحث می شود.

#### ۴-سوالات تحقیق

۱- فقه امامیه در مورد کسب و کار الکترونیکی چه دیدگاهی دارد؟

#### ۵-فرضیه اصلی تحقیق

۱- کسب و کار الکترونیکی مسأله جدیدی است از نظراحکام فقه امامیه الکترونیکی هیچ اشکالی شرعی ندارد.

#### ۶-نوآوری پژوهش

بررسیها نشان میدهد که کسب و کار الکترونیک موضوعی است که در سالهای اخیر تحقیقات نسبتاً زیادی بر روی ابعاد مختلف آن مانند اجزاء و چارچوب های انتخاب انجام گرفته است. مدل کسب و کار الکترونیک منطبق محوری یک سازمان در خلق، کسب و ارائه ارزش به مجموعه ذی نفعان سازمانی است شبکه جهانی اینترنت فرصت ها و نگرانی هایی را پیش روی جامعه بشری و جوامع اسلامی قرار داده است. یکی از دستاوردهای این شبکه فراگیر، «تجارت الکترونیک» است که باعث به وجود آمدن مسائل فقهی - حقوقی جدیدی شده است که پاسخ های در خور فقها و حقوقدانان را می طلبد. فقهای شیعه در ساختار سنتی فقه معاملات و عقود معین، خیارات و قواعد فقهی مربوط به معاملات را مطرح کرده اند. در این تحقیق اولاً سعی شده مفهوم و معنای تجارت الکترونیک تبیین شود و سپس تطبیق برخی مباحث

فقه معاملات بر مقوله تجارت الکترونیک در گستره فضای مجازی اینترنت مورد بررسی اجمالی قرار گیرد

## ۷- محدودیت ها و مشکلات تحقیق

در رابطه با موضوع تحقیق به دلیل کمبود شدید منابع فقهی و عدم اشاره آن در کتابهای فقهی، پژوهشگر در تنگنا قرار گرفته است. بدیهی است به دلیل گستردگی و پیچیدگی موضوع، امکان ورود به عمق و تحلیل جامع همه نظریه ها و تئوری ها و ارزیابی آنان وجود نداشته است

## ۸- ساختار تحقیق:

مطالب این پایان نامه شامل یک مقدمه و سه فصل است مقدمه اختصاص دارد به بیان اهمیت مسئله پژوهش و ضرورت انجام آن، محدودیت ها و مشکلات تحقیق، نوآوری پژوهش و سولات و فرضیه تحقیق است.

مطالب این پایان نامه شامل یک مقدمه و سه فصل است مقدمه اختصاص دارد به بیان اهمیت مسئله پژوهش و ضرورت انجام آن، نوع روش تحقیق، مروری اجمالی بر پیشینه تحقیق است.

فصل اول: شامل مفاهیم و کلیات تحقیق است

فصل دوم: ادبیات پژوهش است.

فصل سوم: معرفی ابزار ها و روش های پژوهش است.

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق است.

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات تحقیق است